

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים געת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעינת ראובן

פסוקים המיוחדים לערב חנוכה

ואפ"ה לא היו עם ד', ומעתה אם יהיו עם ד' אז ד' ישלח להם הברכה.

והנה חזינו דמעינקרא לענין העבר מיירי לענין "ערימה" ו"יקב" ובסוף מיירי לענין "זרע" ו"אילנות שלא נשאו פרים" ועל אלו אומר "מן היום הזה אברך", וי"ל דמרומוז בזה דעתה כבר הוי גמור האסיף, ואין עוד פירות בשדות שעליהם יחולו הברכות מכאן ואילך, וא"כ מבואר דעד כאן היה האסיף ועל ידי זה היה לו פירות ב"ערימה" וב"יקב" ומעתה שוב ליכא פירות בשדות, והברכה רק תחול על הזרע ואילנות שעדיין לא נשאו פרים, וא"כ יש רמז דזהו זמן גמור האסיף, ואף דאינו מוכח דהאי גמור הוא דוקא בכ"ד כסלו, דאפשר דכבר נגמור מקודם, אבל אין הכתוב בא לסתום אלא לפרש, וכיון שבין הפסוק דמיירי בעבר להפסוק דמיירי בהברכה בעתיד הוזכר דמיירי בכ"ד כסלו שפיר י"ל דיש כאן רמז דבכ"ד כסלו הוא גמור הזמן שהפירות מצויין בשדה, וממילא יש כאן רמז כנ"ל דזמן הבאת בכורים תלוי בחנוכה.

והנה בין הב' פסוקים הנ"ל המרמזים על סוף זמן האסיף כתיב "שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מיום עשרים וארבעה לתשיעי למן היום אשר יסד היכל ד' שימו לבבכם", ומהא דהוזכר "יסד היכל ד'" בתוך הני פסוקים יש רמז דהענין דגמור האסיף שמרומוז הכא מישך שייך להי"היכל השם", וי"ל דהיינו מצות בכורים, שמצוה להביאם לבית ד' אלקיך, משא"כ תרומות ומעשרות דאינם שייכות במיוחד להיכל השם.

והנה בפסוק הנ"ל כתיב "הזרע וגו' הגפן והתאנה והרמוון ועץ הזית", וכל הני מינים חייבים בבכורים, אבל אינם מיוחדים לגבי תרומות ומעשרות כלל, ולכן מבינים דהרמז הוא לבכורים ולא למצוה אחרת.

ואולי יש להוסיף, דעיי' בשפת אמת בראשית לחנוכה שנת תרמ"ד דאיתא וז"ל א"א"ז מ"ר ז"ל הראה רמז במשנה מחג ועד החנוכה מביא ואינו קורא ולא אמר עד כ"ה בכסליו לרמוז כי נמשך הארת החג עד חנוכה. עכ"ל. הרי מבואר שיש ענין מיוחד בהא דהזמן דחנוכה שהוזכר במשנה בבכורים הוא חלק מהזמן "מן החג עד חנוכה". וא"כ אם יש רמז לחזון דחנוכה שהוזכר לגבי בכורים בפסוקים בחגי, לכאורה היה א"ש אם הזמן דחנוכה בפסוקים הנ"ל הוא חלק מהזמן "מן החג עד חנוכה". ויש להעיר בזה, דהזמן שהוזכר בהנבואה בריש פ"ב דחגי, דהוא הנבואה מיד לפני

השמיטה בחג הסוכות, מה מקץ שנאמר להלן במועד אף כאן במועד, אי מה מקץ שנאמר להלן בחג הסוכות אף כאן בחג הסוכות, ת"ל כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות בפסח של רביעית, בשנה ההיא את זקוק לבערו ואין את זקוק לבערו בשאר כל השנים. ועד"ז איתא בספרי פ' ראה. הרי מבואר דחנוכה היא הזמן שמכלה לעשר את כל הפירות, וי"ל דהיינו משום דעד חנוכה לא אסף הכל, ולכן לא היה יכול לעשר הכל.

הנה במשנה איתא כנ"ל מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא. והנה מהו הדין בחנוכה עצמה, האם מביאים בכורים. והנה בדברי הרע"ב הנ"ל מבואר דהזמנים דסוכות וחנוכה הם תלויים בהאסיף, ובשון הירושלמי במעשר שני הנ"ל מבואר דבחנוכה כבר כלו הפירות מן השדה, וכיון דהטעם דרק מביאים בכורים עד חנוכה הוא משום דרק עד חנוכה עדיין יש פירות בשדה, א"כ מבואר דרק מביאים בכורים עד חנוכה ולא בחנוכה עצמה. וכ"כ הביאור ההלכה בפ"ב מהל' בכורים ה"ו ד"ה אין.

לפ"ז נמצא דערב חנוכה הוא היום האחרון להבאת בכורים.

הנה ראינו שבערב חנוכה יש ענין ללמוד הנבואות דחגי שנאמרו בכ"ד כסלו, וכן ראינו שערב חנוכה הוא היום האחרון להבאת בכורים. הנה עפ"ז ראינו נכון להוסיף רמז מאותם פסוקים בחגי להאי דין שערב חנוכה הוא היום האחרון להבאת בכורים.

והנה עיי"ש בחגי בתוך הנבואות דכ"ד כסלו דכתיב "מהיותם בא אל ערמת עשרים והיתה עשרה בא אל היקב לחשף חמשים פורה והיתה עשרים (פרש"י) מהיות לכם מארה משולחת במעשיכם כאשר עד הנה שהיו מעמידים כרי הראוי למוד מתוכו כ' סאין ולא היה מוצא אלא עשרה, בא אל היקב הוא בור שלפני הגת והיין יורד לתוכו לחשף חמשים פורה לשאוב ממנו חמשים מדות שמוזדיין בהם יין בגיתות ושמים פורה), הכינתם אתכם בשדפון ובירקון ובברד את כל מעשה ידיכם ואין אתכם אלי נאם ד' וגו' מיום עשרים וארבעה לתשיעי וגו' העוד הזרע במגורה ועד הגפן והתאנה והרמוון ועץ הזית לא נשא מן היום הזה אברך".

הרי מבואר דעד עכשו היתה קללה במדידת הכרי ובמדידת היקב ומעתה תהא ברכה, דהיינו הקב"ה אומר שעד עכשו היתה קללה באסיפתם

עיין בספר חגי פרק ב' דמבואר כמה פעמים דהנבואות שהוזכרו שם אירעו בכ"ד כסלו. והנה עפ"ז נסתפקתי האם יש ענין ללמוד הני פסוקים בערב חנוכה. ואינה ד' לידי דברי הבן איש חי בהל' שנה ראשונה הל' חנוכה וז"ל ביום כ"ד כסליו ילמדו בספר חגי סימן ב' בעשרים וארבע וכו' עד סוף הספר. עכ"ל. ועי' גם בספר מועד לכל חי סימן כ"ז דאיתא וז"ל יש לקרות ביום כ"ד בספר חגי סימן ב', בעשרים וארבעה לתשיעי, עד סוף הספר, נזירות שמשון סימן תער. עכ"ל. וי"ל דעל ידי הלימוד דהני פסוקים בערב חנוכה מביא טובה לעולם, דעיי' במס' סנהדרין דף קא ע"א דאיתא העיד רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר ודבר בעתו מה טוב. עי' לקמן.

הנה אע"פ דסוכות היא "חג האסיף", וא"כ לכאורה מבואר שהוא "גמור האסיף", אפ"ה יש מקורות דהאסיף נמשך עד חנוכה, שהיא "הגמור הסופי" של האסיף. דהנה עיי' במס' בכורים פ"א מ"ו דאיתא מעצרת ועד החג מביא (בכורים) וקורא, מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא, ופי' הרע"ב (וכ"ה בר"ש וברא"ש) דכתיב בפרשת ביכורים ושמתת בכל הטוב, אין קריאה אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ושמת בהם, ומהחג ואילך אע"פ שהרבה פירות נלקטים עד חנוכה, מכל מקום שמתת אותה שנה כבר נגמרה בחג, הלכך מביא ואינו קורא, ומחנוכה ואילך אינו מביא כלל דכתיב אשר תביא מארצך, כל זמן שמצויין בארצך, ועד חנוכה הן מצויין. עכ"ל. ועי' בספרי בפרשת כי תבא דאיתא אשר תביא מארצך כל זמן שהם מצויים על פני ארצך יכול שאתה קורא כל זמן שאתה מביא ת"ל ואכלת ושמתת אין קריאה אלא בשעת שמחה, כשתמצי לומר מעצרת ועד החג מביא וקורא מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא.

ועיי' בירושלמי במס' מעשר שני פ"ה ה"ג (דף ל ע"ב) דאיתא כתיב מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך יכול פעם אחת בשבוע את חייב להוציא את המעשרות וכו' ת"ל מקצה שלש שנים אחת לשלש שנים ולא אחת לשבע אלא בשלישית את חייב לבער את המעשרות וכו' ת"ל מקצה שלש שנים וכו' ת"ל כי תכלה לעשר את כל תבואתך כשתכלה לעשר את כל הפירות, אי כשתכלה לעשר את כל הפירות יכול אפילו בחנוכה נאמר כאן מקצה ונאמר להלן מקצה שבע שנים במועד שנת

הנבואות דכ"ד כסלו, הוא "בשביעי בעשרים ואחד לחדש", והיינו אחד מימי החג. וא"כ הזמן בין הנבואה דריש פרק ב' להנבואות דכ"ד כסלו הוא מן החג עד חנוכה.

[הנה א"ש לומר זה הדין דאורייתא הנ"ל התלוי בחנוכה מרומז בפסוק הנ"ל, דיש להעיר דגם איך דין דאורייתא התלוי בחנוכה נרמז בהאי קרא, דהנה יש עוד דין דאורייתא אחד התלוי בחנוכה, והיינו ביעור פירות שביעית, דעי' במס' פסחים דף נג ע"א דמבואר דיש פירות שזמן ביעורם הוא בחנוכה, וכן מבואר שם בפשוטו דחנוכה הוא הזמן הראשון לביעור פירות שביעית מפירות האילן. (הנה זהו דין דאורייתא התלוי בחנוכה שרק נוהג במוצאי שמיטה, אבל הזמן דבכורים הנ"ל הוא דין דאורייתא התלוי בחנוכה בכל שנה. והנה עיין במאורי למס' יבמות דף עג ע"א ובגור ארי' בפ' משפטים ובאור החיים הק' ריש פ' כי תבא דס"ל דאין בכורים בשביעית. ולפ"ז י"ל דבכל שנה יש דין דאורייתא אחד התלוי בחנוכה. דבשאר שנים הזמן דהבאת בכורים תלוי בחנוכה, ובחנוכה דמוצאי שביעית דלית בו בכורים, יש דין דאורייתא אחר התלוי בחנוכה, והיינו ביעור פירות שביעית. אבל עיין במנחת חינוך מצוה צ"א אות ב' ובכתבי הגר"ז על מסכת בכורות דף יב ע"ב דס"ל דמביאים בכורים מפירות שביעית, ולפי דבריהם במוצאי שביעית יש באמת ב' דינים דאורייתא התלויים בחנוכה.) והנה עיין במס' פסחים שם דאיתא אוכלין בענבים עד

הפסח בביתים עד העצרת בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים ואמר רב ביבי רבי יוחנן תרתי בתרייתא מחליף, ועי' בירושלמי שביעית פ"ז ה"א (דף יט ע"א) דאיתא ר"י בשם ר"ש בן יוצדק בין עד הפסח בשמן עד העצרת ובגרוגרות עד הפורים רבי ביבי בשם רבי חנינא ובתמרין עד החנוכה. והנה לכאורה י"ל דקיי"ל בזה דביעור דגרוגרות הוא בפורים וביעור דתמרים הוא בחנוכה, דהא ר' יוחנן תרתי בתרייתא מחליף, ואין אמורא שחולק עליו, ובירושלמי רק איתא כהאי שיטה. ועי"ש במס' פסחים בצ"ח שג"כ כתב דמפשטות הסוגיא מבואר דקיי"ל כהאי שיטה דתמרים עד חנוכה, דליכא אמורא שחולק על רב ביבי. (ועי' גם בתוס' אנשי שם למס' שביעית פ"ט מ"ח.) ולפ"ז י"ל דגם דין זה מרומז בפסוק הנ"ל בחגי, דהנה כנ"ל בפסוק כתיב "העוד הזרע במגורה ועד הגפן והתאנה והרמון ועץ הזית לא נשא מן היום הזה אברך" הרי דהזכרו כל הפירות האילן שהם משבעת המינים, וכן הוזכר "זרע", ורק לא הוזכרו תמרים. וי"ל דיש בזה רמז דזמן זה, דהיינו כ"ד כסלו, כלו התמרים, וממילא הגיע זמן הביעור. נמצא שיש רמז בהאי קרא להב' מצוות דאורייתא התלויים בחנוכה.]

הנה בפסוק הנ"ל כתיב "העוד הזרע במגורה ועד הגפן והתאנה והרמון ועץ הזית לא נשא מן היום הזה אברך", ועי"ש ברד"ק דאיתא וז"ל מה שאמר על עץ הזית לא נשא כי עץ הזית זמנו במרחשון ובכסלו לשאת פריו ואולי מפני המארה שהיתה

בהם מתחלה היה מתאחר לשאת פריו. עכ"ל. הרי מבואר דעץ הזית נושא פריו במרחשון ובכסלו. ועיין בקובץ עיון הפרשה עמ' ל"ו דאיתא וז"ל שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה, מיום עשרים וארבעה לתשיעי למן היום אשר יסד היכל ה' שימו לבבכם, העוד הזרע במגורה ועד הגפן והתאנה והרמון ועץ הזית לא נשא מן היום הזה אברך, ופירש הרד"ק שאף שזמן עץ הזית לשאת פריו במרחשון ובכסלו מפני המארה שהיתה בהם בתחילה על שנתרשלו מלבנות את הבית השני נתאחר מלשאת פריו, והטעם שנאמרה נבואה זו בדוקא בכ"ד כסלו, נלמד ממתני' ריש ביכורים דזמן הבאת ביכורים הוא עד החנוכה, ובמיוחד לראב"ד על הספרי ריש כי תבוא פירש שעד חנוכה שכיח זיתים, וכדברי הדד"ק שזמנו במרחשון ובכסלו וכו' ונמצא שכ"ד כסלו הוא יום סיום אסיף הזיתים, ובאותו יום הוכיחם הנביא שמחמת שנתרשלו ביסוד היכל ה' ראו בסוף האסיף שאף עץ הזית לא נשא פריו. עכ"ל.

לפי כל זה מבואר דהא דראינו דסוף האסיף הוא בערב חנוכה היינו משום דעד ערב חנוכה עדיין מאספים זיתים.

לפ"ז י"ל דסוכות הוא חג האסיף אחרי אסיפת אידך פירות וחנוכה הוא חג האסיף אחרי אסיפת הזיתים.

וא"ש לומר דחנוכה קשורה דוקא לזיתים, דהא חנוכה היא היו"ט היחיד שיש בה מצוה שעושים בעיקר עם שמן זית.

התבוננות מיוחדת לערב חנוכה ע"פ הנ"ל

וטהרה במיוחד הוא סמל לשכחת התורה בזמן חורבן ביהמ"ק, דעי' במס' שבת דף קלח ע"ב דאיתא ת"ר כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' וכתוב ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה הקץ דבר ה' זו נבואה ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מבין וכו'. וי"ל דעי' לימוד הני פסוקים נשתוקק לקיום בקשתינו "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקינו בתורתך".

ועי"ש בסיום הענין דכתיב "ויהי דבר ד' שנית אל חגי בעשרים וארבעה לחדש לאמר, אמר אל זרבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את השמים ואת הארץ, והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חוק ממלכות הגוים והפכתי מרכבה ורכביה וירדו סוסים ורכביהם איש בחרב אחיו, ביום ההוא נאם ד' צבקות אקחן זרבל בן שאלתיאל עבדי נאם ד' ושמתין כחותם כי בן חברתי נאם ד' צבקות". ועי"ש במלבי"ם דאיתא

הזה היה קללה, שימו לבבכם מן היום הזה ומעלה בעתיד ישנתה הדבר. עכ"ל.

הרי מבואר דהני פסוקים מדגישים החילוק בין זמן שיש לן ביהמ"ק לזמן שאין לן ביהמ"ק, דכשיש לן ביהמ"ק יש לן ברכה וכשאיין לן ביהמ"ק אין לן ברכה ח"ו, וא"כ ע"י לימוד הני פסוקים נשתוקק להביהמ"ק.

ועי"ש דכתיב "בעשרים וארבעה לתשיעי בשנת שתים לדריוש היה דבר ד' ביד חגי הנביא לאמר, כה אמר ד' צבקות שאל נא את הכהנים תורה לאמר, הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא, ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא, ויען חגי ויאמר כן העם הזה וכן הגוי הזה לפני נאם ד' וכן כל מעשה ידהם ואשר יקריבו שם טמא הוא".

והנה כמדומני שפסוקים אלו הם המקום היחיד שהקב"ה אמר לנביא לבחון הכהנים לראות אם הם יודעים הלכות התורה. ולפי פשטות הפסוקים "אשתבש כהני", והכהנים לא ידעו ההלכות, והיה בזה ענין "שכחת התורה". והנה חסרון ידיעה בהלכות טומאה

בני המלכות מתחת ידיהם זולת מיון והוא חינוך והתחלה על מלכות המשיח שיקבל המלכות בשלימות לכן נק' חנוכה, ולאשר הי"ב שבטים הם שורש המלכות שמים שמחזירין המלכות להשי"ת והמה מבטלין מלכות הרשעה לכן קורין בנשיאים. עכ"ל.

הרי מבואר מדברי הרבנו בחיי והשפ"א דחנוכת בית חשמונאי היא ג"כ חנוכה להבית השלישי ומלכות המשיח.

וראיתי בס' ימי חנוכה מאמר י"א דאיתא וז"ל וזה נראה גם מבואר בלשון המזמור "מעוז צור" המסיים אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח, ומבואר בלשון זה דחנוכת המזבח שלע"ל תהיה במהלך של אז אגמור דהיינו שכבר היתה לה התחלה מקודם ורק דכשתבוא הגאולה השלמה יהיה הגמור של חנוכת המזבח וזה מבואר היטב לפי המבואר דהתחלת החנוכה היתה כבר בחנוכת בית חשמונאי ולע"ל כשתבוא הגאולה השלימה תהיה החנוכה בבחינת אז אגמור שיהיה הגמור של חנוכת המזבח. עכ"ל.

הנה כיון דחנוכה יכולה להיות חנוכת הבית להבית השלישי, צריך להכין לזה בערב חנוכה, ד"ערב" יום טוב תמיד הוי זמן ההכנה להיום טוב, והאופן להכין לזמן חנוכת הבית הוא ע"י התבוננות שעתה חסר לן האי בית, וע"י שאנו מרגישים החסרון, ממילא יש אח"כ השמחה כשהחסרון ימלא.

בס' כד הקמח לרבנו בחיי ערך נר חנוכה דאיתא וז"ל ועוד יש בזה טעם אחר והוא כי חשבון ח' רמז לשמן המשיח שהוא על מעלת שמנה, וידוע כי חשבון שמנה הוא אחר הז' במעלת האחד ובזמן המשיח יחזרו כל האומות לאמונתו הוא שכתוב כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, וכתבי ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ולפי שהעולם הזה הוא על מעלת שבעה ומזה היתה מנורת המשכן והמקדש ב' נרות, חייבה החכמה להיות זמן המשיח על מעלת ח' כי בו תהיה מעלה יתירה ותוספת השגה בידיעת הש"י על כל הזמנים שעברו הוא שכתוב כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, והנה רז"ל הרחיבו הביאור בענין הזה הוא שאמר במס' ערכין רבי יהודה אומר כנור של מקדש של ז' נימין היה וכו' ושל ימות המשיח שמנה שנא' למנצח על השמינית על נימא שמינית ושל העוה"ב עשר שנא' בנבל עשור זמרו לו, הענין הזה יש להתבונן בשמונת הימים האלה הנקראים חנוכה שהוא נגזר מלשון חנוך בלשון חנוכת הבית לפי שהוא רומז לשמן המשיח שאנו עתידין לחנך בית המקדש. עכ"ל. וע"י בשפת אמת שבת חנוכה תרמ"ו דאיתא וז"ל לכן בחנוכה קורין בנשיאים שעיקר שקיבלו בני המלכות מתחת ידי הרשעים נתקיים בחנוכה ביונים כי כל הד' מלכויות נפסקו מעצמותם ולא קיבלו

וז"ל אמר אל זרובבל כי באשר שיצמח צמח לבית דוד תלוי בזמן שתגיע הגאולה האמתית, וצריך שיקדם לה מלחמת גוג ומגוג, ובזמן בית שני לא מלך מלך מבית יהודה וזרובבל נקרא פחת יהודה לא מלך וראה הנביא שאז לא הגיע זמן התיקון כי לא זכו הדור ההוא לזה ע"פ מעשיהם, הודיע אל זרובבל שבכ"ז דבר ה' לא ישוב ריקם ובה יבא בעת מן העתים, זכו אחישנה לא זכו בעתה, ואז אני מרעיש את השמים ואת הארץ, כמ"ש למעלה (פסוק ו') עוד אחת מעט היא ואני מרעיש, ובאר לו מה יהיה הרעש הזה, שהוא "והפכתי כסא ממלכות" ועי"כ והשמדתי חזק ממלכות הגוים, היינו ערי מבצר שלהם וחיילותיהם, ומפרש שזה יהיה ע"י חרב איש באחיו במלחמת גוג ומגוג, כמ"ש יחזקאל ל"ח כ"א חרב איש באחיו תהיה, "ביום ההוא" אז יצמח צמח לבית דוד, ואי אקחך (ר"ל הזרע שיקים ממנו או שהוא עצמו יקום בתחיה) ושמתיך כחותם שהוא יהיה תכלית הבריאה וחותמת, וכחותמו של הקב"ה שהוא אמת וקיים לעד, כי כך בחרתי מצד הבחירה שבחר בודד עבדו ובזרעו. עכ"ל.

נמצא דלימוד כל הפסוקים בחגי שם גורם להשתוקקות לביאת המשיח ובנין ביהמ"ק בב"א.

ויש להסביר היטב הא דערב חנוכה הוי יום מיוחד להתבונן בהא דלית לן ביהמ"ק דעי'

תיקון חצות בליל ערב חנוכה

רחל עד אחרי חנוכה, וע"פ הנתבאר יש להתאמץ בערב חנוכה לומר תיקון רחל בכוונה יתירה.

עצמה לא אומרים תיקון רחל כמו בכל ימים שאין אומרים בהם תחנון, וא"כ ערב חנוכה הוא הזמן האחרון שאומרים תיקון

הנה אחד האופנים העיקריים שעל ידם מתבוננים על החורבן הוא על ידי אמירת "תיקון רחל" באמצע הלילה. והנה בחנוכה

בענין איסור תענית בערב חנוכה

טוב שיהי' בזה שב ואל תעשה עדיף", ועוד הרי כתב דליתר שאת יעשה סיום מסכת, וא"כ לכאורה שוב חזינן דאין הכרעה בענין זה אם מותר להתענות בערב חנוכה.

הנה ע"י בביאור הלכה בס' תי"ח דאיתא לגבי האיסור תענית בראש חודש וז"ל עיין במג"א שמסתפק לענין אי מותר בו תענית שעות ומשמע מניה דזה תלוי אי ר"ח אסור מדאורייתא בתענית או דרבנן, ולכאורה מוכח דאסור לכו"ע שהרי מפורש אמרו בש"ס תענית ט"ו וכו' ואפשר דשאני הכא שרוב היום הוא בתענית משא"כ איזה שעות ודוחק, ומה שאמר בעירובין שם (דף מא ע"א) שאני יו"ט דדבריהם מתוך שמתענין בו לשעות שאני התם דחל ת"ב בו ומשו"ה מתענין בו שעות ולא דמותר לקבל עליו תענית שעות בר"ה,

וע"י בשו"ת דברי משה או"ח סי' ל"ז דאיתא וז"ל יש לו יארציי"ט וכו' ביום ערב חנוכה ועד עכשו לא היה מתענה תענית יארציי"ט מחמת כמה סיבות והיה נוהג לעשות סיום מסכת ברבים ועתה נפשו הטהורה בשאלתו אי אריך להתחיל להתענות בערב חנוכה תענית יארציי"ט וכו' לענין הלכה וכו' נלענ"ד כיון דעד עכשו לא היה נוהג להתענות תענית יארציי"ט בערב חנוכה טוב שיהי' בזה שב ואל תעשה עדיף ואף שבנוהג כצאן יוסף משמע שמותר להתענות מ"מ אין כן דעת רוב הפוסקים בביאור דעת הב"ח וכמוש"כ במג"א וכו' וליתר שאת יעשה סיום מסכת וכאשר נהג בזה עד עכשו, וכ"כ בספר גשר החיים פרק ל"ב סעיף ז' דרבים מקילים כשגומר מסכת בו ביום שאינו מתענה. עכ"ל. הרי שרק פסק שלא יתענה משום "דכיון דעד עכשו לא היה נוהג להתענות בערב חנוכה

עיין בשו"ע או"ח סי' תרפ"ו ס"א דאיתא וז"ל בחנוכה ופורים מותר להתענות לפנייהם ולאחרייהם. עכ"ל. הרי מבואר דמותר להתענות בערב חנוכה. אבל עי"ש במ"ב ס"ק א' דאיתא וז"ל וב"ח כתב דבחנוכה אסור להתענות לפניו וכן הוא ג"כ דעת הפרי"ח, והנה יש נוהגים להתענות לפני חנוכה תמורת ער"ח ואין לשנות מנהגם אבל לכתחלה לא ינהוג כן ועכ"פ אסור לגזור בו תענית צבור. עכ"ל.

והנה מלשונותיו של המ"ב [וכ"ה במג"א] לכאורה משמע שלא הכריע בזה, ונשאר בזה שיש מחלוקת אם מותר להתענות בערב חנוכה. וע"י גם בערוה"ש בס' תר"ע שכתב ככל דברי המ"ב וסיים וז"ל ומ"מ מי שרוצה לסמוך על הטור והשו"ע ולהתענות מי יוכל למחות בידו וכל לבבות דורש ד' ובלבד שתהא כוונתו לשמים. עכ"ל.

וגם בפמ"ג מפקפק על דברי המ"א, וצ"ע למעשה, אח"כ מצאתי בגאון יעקב בעירובין דמסיק ג"כ להלכה דכל דאסור לאתענווי בהו שעות נמי אסירא וכמו שכתבנו. עכ"ל. הרי מבואר דאף בימים טובים דדבריהם יש איסור "תענית שעות", ובפרט היכא "שורב היום הוא בתענית".

וא"כ נמצא דלהב"ח והפר"ח גם בערב חנוכה היא איסור תענית שעות, ובפרט היכא שרוב היום הוא בתענית.

[הנה לכאורה היינו אומרים דכל זה הוא דוקא כשעושה לשם תענית, אבל אם אינו עושה לשם תענית, אף אם רוב היום הוא בתענית לית בזה איסור, דרק בשבת ויו"ט הוזכר איסור תענית עד חצות אף שלא לשם תענית. אבל ראיתי בהרבה פוסקים שנקטו דאף בימים אחרים האסורים בתענית אסור להתענות עד חצות, לדוגמא, עי' בשו"ת אור לציון ח"ג פ"א תשובה א' דאיתא ז"ל ולענין תענית בראש חודש וכו' נראה שכמו שלענין איסור תענית בשבת האיסור הוא עד שש שעות כמבואר בשו"ע בסימן רפ"ח סעיף א' דהיינו שאין להתעכב מלאכול עד שש שעות הוא הדין בראש חודש שיש להזהר שלא להשאר בתענית עד שש שעות. עכ"ל. וכן עי' בספר נר ציון דאיתא לגבי חנוכה ז"ל על כן המתאחר בסעודת הבוקר יזהר לטעום איזה דבר קודם חצות שלא יהא כמתענה. עכ"ל. ועי' גם בספר אשרי האיש ח"ג פ"מ אות א' ובספר שערי ימי החנוכה עמ' קמ"ג ובקובץ "נתיבות ההלכה" דאיתא בשם הגריש"א ז"ל שמי שרואה שיתאחר בארוחת בוקר עד חצות חייב לטעום משהו לפני חצות כדי שלא יחשב תענית, ואף שתיית מים בלבד מועילה שלא יחשב תענית. ע"כ. וכן עי' בספר אוצר הזמנים דאיתא ז"ל איסור תענית הוא גם במתענה עד חצות היום, לכן צריך להזהר בימי החנוכה לטעום או לשתות קודם חצות. עכ"ל. הרי מבואר בדברי הני פוסקים דאסור להתענות בר"ח ובחנוכה עד חצות. וא"כ אפשר דגם בערב חנוכה היא אסור להתענות עד חצות, אף אם אינו עושה לשם תענית.]

אבל יל"ע בזה, דאפשר דרק בר"ח וחנוכה עצמם יש איסור "תענית שעות", ואפשר דרק בר"ח וחנוכה עצמם יש איסור להתעכב מלאכול עד חצות, אבל ערב חנוכה שאני, דהא מבואר במס' ר"ה דכל האיסור להתענות ב"ימים שלפניהם" הוא חיזוק להאיסור תענית בהימים

עצמם, והוי כעין גזירה כדי שלא יבוא להתענות בימים עצמם, וא"כ שמא י"ל דרק אסור להתענות תענית גמורה בימים שלפניהם, אבל לא אסור להתענות תענית שעות או להתעכב מלאכול עד חצות. וא"כ גם להב"ח והפר"ח לא יהא איסור תענית שעות בערב חנוכה ולא יהא איסור להתעכב עד חצות. [עי' בספר לב בנים עמ' רל"ט דאיתא ז"ל ואפשר דאף אם נחשב כיו"ט לענין לקבוע בו סעודה, כדמשמע ברש"י ותוס' ר"ה י"ט ע"א דמקרי מועדים והוא יום ששון ויום טוב, מ"מ לפניהם ולאחריהם אין בו אלא איסור תענית בעלמא. עכ"ל.] וצ"ע בזה.

אולם שוב העירוני דבריטב"א על מס' ראש השנה דף יט ע"א איתא ז"ל והא דאמרין שבתות וימים טובים לפנייהן ולאחרייהן מותרין אתיא כמאן דאמר בשיליה בכל מערבין (עירובין מ"א א') דערב שבת מתענה ומשלים והלכה כמוהו כדאיתא התם, אי נמי אפילו למאן דאמר כדי שלא יכנס לשבת מעונה הכי קאמר לפנייהן מותרין והוא שלא ישים, שיאכל מעט קודם בין השמשות, וימים טובים הכתובים במגלת תענית לפנייהן אסורין אפילו בלא השלמה. עכ"ל.

הרי לכאורה מבואר מסוף דבריו דגם ב"ימים שלפניהם" יש איסור תענית שעות, עכ"פ היכא שרוב היום הוא בתענית, וא"כ חזינן דאין חילוק בין חנוכה לערב חנוכה, וגם בערב חנוכה היא תלוי במחלוקת הנ"ל בין השו"ע להב"ח והפר"ח אם יש איסור תענית שעות.

אולם אף אם אין חילוק בין חנוכה לערב חנוכה, י"ל דלהלכה אפשר דיכול להתענות תענית שעות בערב חנוכה, דהא הביאור הלכה שם בס' תי"ח מביא שיטת המג"א דבכל ימים טובים דרבנן מותר להתענות תענית שעות, וא"כ אף דהביאור הלכה הקשה על שיטת המג"א, אבל בערב חנוכה שעכ"פ יש מחלוקת אם יש איסור תענית, אפשר דשפיר יכול לסמוך על שיטת המג"א להתענות תענית שעות. וצ"ע בזה למעשה.

[הנה ראינו שאין הכרעה להלכה אם יש איסור תענית בערב חנוכה. והנה מעתה יל"ע לענין מי שהוא באמצע להתענות תענית רצופות לתשובה, ופגע בו ערב חנוכה, האם להתענות או לא, דאם הדין הוא דמותר להתענות ואינו מתענה הרי יפסיד רציפות התעניות. והנה אם יש בזה ספק, י"ל דאין לו להתענות, דלכאורה פשוט דלא כדאי ליכנס לחשב איסור כדי

לעשות מידת חסידות דתעניות רצופות. וא"כ נמצא דלמעשה אי אפשר להתענות תעניות רצופות היכא שפוגע בערב חנוכה, דבערב חנוכה לא יהא יכול להתענות, ואפ"ה לא יהא יכול להמשיך להתענות ברציפות אחרי חנוכה, דשמא כבר אבד הרציפות משום שלא התענה בערב חנוכה. אבל לכאורה יש לזה עצה, דעי' בכף החיים סי' ר"מ ס"ק ו' דאיתא ז"ל עיי"ש בשער רוח"ק דף ו' שכתב דהמתענה ג' ימים רצופים לילה ויום עולים לארבעים יום, וב' ימים רצופים לז"ך יום יעו"ש, ועל כן יש הרבה חסידים ואנשי מעשה שמתענים פ"ד בכל שנה בימי שובבים כדי לכפר על עון הנ"ז, והיינו שביום א' של פרשת שמות מפסיקין לאכול מבעו"י ומתענין ליל שני ויום שני שלישי ויום שלישי שני ימים ושני לילות רצופים כדי שיהיו נחשבים לז"ך תעניות, ואוכלים בליל רביעי אחר צאת הכוכבים, ויום רביעי מתענים מעלות השחר עד מנחה קטנה כדי שיהיו רצופים ובמנחה קטנה מתחילין לאכול עד קודם שתשקע החמה כדי להפסיק מבע"י ומתענין ליל חמישי ויום חמישי וליל ששי ויום ששי עד צאת הכוכבים הרי ז"ך תעניות אחרים, ועם ז"ך הראשונים הרי נ"ד תעניות, וחוזרים להתענות ביום ראשון של פ' וארא מעלות השחר עד מנחה קטנה ואז מתחילין לאכול עד קודם שתשקע החמה ומפסיקין מבע"י ומתענין ליל שני ויום שני שלישי ויום שלישי עד צ"ה הרי ז"ך תעניות אחרים ועם נ"ד הראשונים הרי פ"א וחוזרים להתענות ביום רביעי מע"ה עד צ"ה וכן ביום ה' וכן ביום ו' הרי ג' ימים נפרדים ועם פ"א הראשונים הרי פ"ד. עכ"ל. הרי מבואר דאם מתענה עד מנחה קטנה ואח"כ אוכל, אז אי אפשר למנות יום זה לתעניות רצופות, אבל אפ"ה אינו מפסיד הרציפות. וא"כ י"ל דלמעשה בערב חנוכה יתענה עד מנחה קטנה ואח"כ יאכל כדי לחשוש להצד דאסור להתענות בערב חנוכה, ולא ימנה ערב חנוכה במנין התעניות, ואחרי חנוכה ימשיך להתענות ברציפות. אבל יל"ע היטב אם זהו עצה טובה, דהא ראינו דאף בימים טובים דדבריהם יש איסור "תענית שעות", ובפרט היכא "שורב היום הוא בתענית". וא"כ לכאן י"ל דאין העצה הנ"ל עצה טובה, דכשמתענה עד מנחה קטנה עדיין עושה איסור לפי הב"ח והפר"ח. והנה לפי מה שצדדנו לעיל דבערב חנוכה יכול לסמוך על שיטת המג"א ולהתענות תענית שעות א"כ זה כן הוי עצה טובה. וצ"ע בזה למעשה.]

אות לחופות
עימוד שהופך טקסט ליצירה
05276-74041 | 05276-74041

הפצה מרסום וחינוך ספרים
י בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר

בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: (001)- 516-581-3597
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל